T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

CİLT 2

43. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

43. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu

43. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

CİLT 2

16-20 EKİM 2023
ANKARA

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3768/2
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 199/2

Editör
Dr. Soner ATEŞOĞULLARI

16-20 Ekim 2023 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen 43. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesinin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

TK: 978-975-17-5864-4
ISBN: 978-975-17-5868-2

Grafik Tasarım
Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafı
Efes Kazısı, Domitian Meydanı, sürahi ve bardaklar ile Depolama Alanı (© ÖAW/ÖAI).

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Soner ATEŞOĞULLARI tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

Ankara 2024

PATARA 2022

Havva İŞKAN[1]

GİRİŞ

Patara'da bu sezon, daha önceki yıllarda başlamış Tepecik ve Nero Hamamı kazılarına devam edilmiştir. Bu iki alan haricinde yayın, lisansüstü ve belgeleme başlıkları altında çalışmalar yapılmıştır. Koruma ve restorasyon çalışmalarının odağında İmparator Nero Deniz Feneri ile Telsiz Telgraf İstasyonu yer alırken, kazı yapılan alanlarda da ilk müdahaleler gerçekleşmiştir.

DENİZ FENERİ

Havva İŞKAN - Hakan KIZILTAŞ - Cihat KÖROĞLU

Kazısı 2005 yılında tamamlanan İmparator Nero Deniz Feneri'nin restorasyonu için, 2020 yılında Antalya Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı tarafından yapılan ihale sonucunda çalışmalara başlanmıştı. 2021 yılı sonu itibariyle fener kulesinde 1. bölüm tamamlanarak 2. bölümün ikinci sırası yerine konmuş ve doğu köşenin alttan 5 sırası örülmüştü. 2022 yılında bu köşenin kalan 2 sırası ile üst döşemesi tamamlanmıştır (Resim: 1). Ayrıca kulenin 2. bölümü ile İmparator Nero'nun bu feneri denizcilerin selameti için yaptırdığını içeren yazıtlı 3. bölüm (Resim: 2) ve 4. bölüm de tamamlanmıştır. Duvar örgüsünün statiğine önemli katkısı olan merdiven örgüsü, 2022 yılında 33 basamak daha yükselerek 52. basamağa ulaşmıştır.

Kısaca deniz fenerinin yapım tekniğinden bahsedecek olursak; dışta 1.20 m kalınlıkla başlayan ve daralarak yükselen bir dış silindir duvarı bulunmaktadır. Çift cidarlı bu duvar örgüsü dış cephede dış bükey, iç cephede ise iç bükey taşlardan oluşmaktadır. *Polygonal* biçimde işlenmiş bloklarla yapılan duvar örgüsünde nispeten büyük bloklar tercih edilirken, *polygonal* örgünün ihtiyacı olan kama taşları, büyük taşların arasında kilit görevi görecek şekilde kullanılmıştır. Duvar örgüsüne belirli aralıklarla kılıcına taşlar da eklenerek *polygonal* duvar örgüsü güçlendirilmiştir. Yapının merkezinden yükselen iç silindir ise 1.70 m çapındadır. İç silindir ile dış silindiri birbirine bağlayan merdiven örgüsünün görünen kısmı ise 0.86 m genişliğindedir. Merdiven bloklarının uç kısımları iç silindir ve dış silindire yaklaşık 0.30 m kadar girerek iç ve dış silindiri birbirine bağlamaktadır. Merdiven yükseklikleri ortalama 0.28 m'dir. Bu yükseklik Patara'nın kamu yapılarından bildiğimiz merdiven yüksekliğinden fazladır. Patara Deniz Feneri'ndeki merdiven bloklarındaki bu *rıht* yüksekliğini, halka açık bir yapı olmaması ile açıklayabiliriz.

Duvar örme çalışmaları ile koordineli biçimde statik projenin gereklilikleri olan taşların

1 Prof. Dr. Havva İŞKAN, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 07058 Antalya/TÜRKİYE, E-posta: havva@akdeniz.edu.tr

arka yüzeylerinden karbon iplerle bağlanması, hasır donatı ve karbon iplerin epoksi malzeme sürülerek stabil hale getirme işlemleri de her duvar sırasında özenli bir biçimde yapılmıştır (Resim: 3). Statik projenin uygulanmasının ardından duvar aralarındaki boşluklara restorasyon harcı ve moloz dolgu işlemi yapılarak bir üst sıra örgüsüne geçilmiştir. Her bölüm bitimini vurgulayan kasnak taşların, yatayda paslanmaz çelik kenetler ve eritilmiş kurşun yardımıyla sabitlenmiştir (Resim: 4). Dikeyde ise paslanmaz krom çubuklar kasnak taşlarını alttaki ve üstteki duvar örgüsünün arasındaki harca sabitlemektedir. Fener kulesinin 2022 yılı sonu itibariyle yüksekliği 15.50 m olarak ölçülmüştür (Resim: 5).

TEPECİK YERLEŞİMİ

Erkan DÜNDAR

2022 yılı çalışmaları, kazıları tamamlanan açmalar arasındaki kesitlerin kaldırılmasına yönelik olarak dört ayrı kesitte (I/İ-18, İ 18-19, J 18-19 ve J/K 19) yürütülmüştür (Resim: 6).

I/İ-18 Kesit: Kesit 900x100 cm boyutlarında olup kazı alanının kuzeydoğusunda yer almaktadır. Toplamda 17 ayrı SB'de (stratigrafik birim) tamamlanan bu kesitteki kazı çalışmaları sırasında yoğun seramik parçaları ele geçmiştir. Yüzey tabakasından bulunan seramikleri MS 4.-5. yüzyıllara tarihlendirmek mümkündür. Ana kaya üzerinde ele geçen seramikler arasında MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen siyah figürlü parçalar ile bant bezemeli yerel ya da bölgesel üretimden gelen örnekler yoğunluktadır.

İ 18-19 Kesit: 8x1 m boyutlarındaki kesitte çalışmalara +25.34 m seviyesinde başlanmış, +24.09 m seviyesinde ana kayaya ulaşılmasıyla toplam 17 ayrı SB'de kazılar tamamlanmıştır. Kazılar sırasında yoğun miktarda seramik parçası, sikkeler, kemik ve metal objeler ele geçmiştir. +24.39 m seviyesinde düzensiz taş sırası (yığıntı) altındaki toprak temizlenirken kireç harcından yapılmış zemin tespit edilmiş ve zemin ile üzerindeki buluntular SB 05 olarak kodlanmıştır. Zemin, üzerinde ele geçen iki sikke bağlamında MÖ 3. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmiştir.

SB 08 olarak kodlanan tabakada, 2017 yılında İ-19 açmasında tespit edilen *gynaikonitis*in devamına rastlanılmıştır. Kontekstte siyah astarlı *ekhinus* kâse ve içe dönük dudaklı tabak gibi sofra seramikleri ile pişirme kaplarına ait parçalar, *mortar* ve *amphora* gibi yemek hazırlama ve depolamada kullanılan seramikler ele geçmiştir. Söz konusu kontekstin olasılıkla MÖ 306-305 yılları arasında, nedeni henüz belli olmayan bir yangın neticesinde korunarak günümüze ulaştığı düşünülmektedir (Resim: 7).

Kesiti ortasından bölen mekân duvarının doğusu SB09 olarak kodlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalarda, *gynaikonitis* ile çağdaş farklı bir kontekst daha tespit edilmiştir. Söz konusu kontekstte; bir adet tek kulplu güveç, bir kandil, siyah astarlı balık tabağı ve *askos* tipi *guttus* ile farklı güveçlere ait parçalar ve *amphora* gövde parçaları bulunmuştur. Bu kontekstin 2017 yılında kazılan I-19 açmasındaki mutfağın devamı olduğu anlaşılmıştır. Mekândan ele geçen tüm buluntuları MÖ 4. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür. Kontekstin belgelenerek kaldırılmasıyla zemine ulaşılmış ve açmadaki çalışmalar tamamlanmıştır.

J 18-19 Kesit: 9x1 m boyutlarındaki kesitteki çalışmalara +25.41 m seviyesinde başlanmış, +24.15 m seviyesinde ana kayaya ulaşılmasıyla 14 ayrı stratigrafik birim tespit edilerek tamamlanmıştır. Kazılar sırasında yoğun miktarda seramik parçası, sikkeler, kemik ve metal objeler ele geçirilmiştir. Çalışmalarda altı adet kuzey-güney doğrultulu duvar sırası ortaya çıkmış ve bunları MÖ 3. yüzyıldan MÖ 2. yüzyıl başlarına kadar tarihlendirmek mümkün olmuştur.

J/K 19 Kesit: 9x1.35 m boyutlarındaki kesitteki çalışmalar toplam 25 ayrı stratigrafik birimde gerçekleştirilmiştir. Kazılar sırasında yoğun miktarda seramik parçası, sikkeler, kemik ve metal objeler ile bir çukur içerisinde toplu halde yaklaşık 100'e yakın zeytin çekirdeği bulunmuştur. Ele geçen buluntular arasında MÖ 470 yılı öncesine tarihlendirilen, ön yüzünde yaban domuzu, arka yüzünde ise kare çerçeve içerisinde bir *triskeles* betimlemesi olan gümüş bir Likya *dynastik* sikkesi dikkat çekicidir. J/K 19 kesitinin kuzey bölümündeki kazı çalışmaları yapı çukurlarının kazılması ve ana kayaya ulaşılmasıyla tamamlanmıştır.

Tepecik Yerleşimi Arkeobotanik Çalışmaları

Doğa KARAKAYA

2022 sezonunda arkeolojik bitki kalıntılarının analizi gerçekleştirilmiştir. 28 suda yüzdürme örneğine ek olarak, elle toplanan 38 örneğin (kazı ekibi tarafından, karşılaşıldığında tek tek toplanan örnekler) bitki *taksonları*na göre sınıflandırılması tamamlanmıştır. Bu örneklerin sekizi sadece odun kömürü kalıntıları içerdiğinden *taksonomik* incelemesi yapılmamıştır (Resim: 8). Geriye kalan numunelerde tanımlanan tüm tohumların/meyvelerin toplam sayısı 436'dır. Bu buluntu grubunun 40 tanesi belirlenmemiş olarak sınıflandırılmıştır. Geri kalan *taksonlar* 24 bitki kategorisi altında sınıflandırılmıştır. Buna ek olarak, kömürleşmiş halde bulunan 3 bitki dışı kategori analiz sırasında sınıflandırılmış ve veri setine eklenmiştir; yumuşakçalar (n=1), *ostrakodlar* (n=1) ve kemik parçaları (n=31). Bu yanmış bitki dışı kalıntıları sınıflandırmanın nedeni, bitki buluntuları ile bağlamsal ilişkileri tespit etmektir. Yapılan çalışmalarda, bitki kalıntılarının yanı sıra reçine kalıntılarına da rastlanmıştır.

Bitki buluntularının toplam miktarı geniş kapsamlı sonuçlara varmak için sayıca düşük olsa da Tepecik yerleşimindeki ekin ve ekin dışı buluntular, bölge sakinlerinin beslenme alışkanlıkları hakkında ilk bilgileri sağlamaktadır. Tepecik'in tarımsal mahsul yelpazesi, Doğu Akdeniz havzasında Cilalı Taş Devri'nden beri yetiştirilen tipik ekinlerle özdeştir. Tarla bitkileri arasında arpa (*Hordeum vulgare*), ekmeklik/makarnalık buğday (*Triticum aestivum/durum*), mercimek (*Lens culinaris*), acı fiğ (*Vicia ervilia*) ve mürdümük (*Lathyrus sativus*) bulunmaktadır. Tarımı yapılan meyveler ise aynı şekilde Akdeniz'e özgüdür. Bu *taksonlar* incir (*Ficus carica*), üzüm (*Vitis vinifera*) ve zeytindir (*Olea europaea*).

Tepecik Yerleşimi Arkeozooloji Çalışmaları

Canan ÇAKIRLAR

Kazılar ve toprak örneklemesi sırasında elle toplama sayesinde, yüksek bir *taksonomik* çeşitliliği temsil eden 1500'den fazla omurgalı örneği ve 2000'den fazla omurgasız örneği (yumuşakçalar, kabuklular, *ekinoderm*ler vb., diğer bir deyişle deniz kabukları, yengeçler ve benzerleri ve deniz kestaneleri) inceleyebildik. Malzeme iyi korunmuştur ve bağlamsal analiz bu çeşitlilik arasında net örüntüler sağlar.

Omurgalı örneklerinin *taksonomik* bileşimi, bölgede koyun ve keçi çobanlığının önemli olduğunu, bununla birlikte sığır çobanlığı ve domuz yetiştiriciliğinin de önemli olduğunu göstermektedir. Yabani memelilerden de faydalanılmış, özellikle alageyik ve yaban domuzu yaygın olarak tüketilmiştir (Resim: 9).

Tepecik yerleşiminde yumuşakça kabukları ve balık kalıntıları bol miktarda bulunmaktadır. *Mureks* kalıntılarının çoğu ezilmiş ve tesviye çökeltilerinde birikmiştir. Bunlar, Patara'nın derin limanında ya da başka bir yerde yetiştirildiklerini ve daha sonra denizin dibinden çıkarıldıklarını düşündüren diğer leş yiyen yumuşakçalarla karıştırılmıştır.

NERO HAMAMI 2022 ÇALIŞMALARI

Mustafa KOÇAK

Nero Hamamı'nda 2018 yılında başlanan kazılara 29 Ağustos ile 24 Kasım 2022 tarihleri arasında, 5x5 m boyutlarında 12 açma ile devam edilmiştir. Bu sezonda öncelikle Hamam ile *exedra* arasındaki mekân tamamen açığa çıkarılmıştır (Resim: 10 ve 11). 20x8 m boyutlarındaki bu mekânın hamamın soyunma-giyinme salonu (*apodyterion*) olduğu anlaşılmıştır. Zemini kireç taşından levhalarla kaplı mekânın batıda ve güneyde olmak üzere üç adet girişi vardır. Doğudaki iki kapı ile de *frigidarium*a bağlanır. Duvarları boyunca, kapı açıklıkları hariç, kireç taşından oturma sıralarına sahiptir. Oturma sıralarının tamamı günümüze kadar ulaşmamıştır, ama zemin üzerindeki izler bir zamanlar var olduklarını kanıtlamaktadır. Mekânın kendine ait duvarları olmayıp, *frigidarium* ve *exedra* duvarlarını kullanmaktadır. Bu da bu mekânın, *frigidarium* ve *exedra*nın inşasından sonraki bir dönemde burada düzenlendiğini düşündürür.

Hamamın *frigidarium* duvarının önünde, *apodyterion* zemininin yaklaşık 20 cm altında *in situ* bir künk dizisi tespit edilmiştir. Bunun, *frigidarium*un içindeki çeşmeden çıkan bir atık su borusu olduğu anlaşılmıştır.

*Apodyterion*un yaklaşık olarak ortalarında, etrafı devşirme bloklarla geç bir dönemde kareye yakın bir formda çevrili bir mekânda zemin kaplamalarının eksik olduğu görülmüş ve burada, önceki dönemlere ait yapı kalıntıları olup olmadığını anlamak amacıyla bir sondaj çalışması gerçekleştirilmiştir. Zeminin yaklaşık 1,5 m altında, kuzey-güney doğrultulu bir kanalizasyon dışında herhangi bir mimari unsura rastlanmamıştır (Resim: 12).

Zeminde yer yer rastladığımız yanık izleri ve kaplama levhalarının üzerindeki dairesel kırık ve çatlaklar hem mekânın çatı örtüsü hem de son evresinde uğradığı tahribatın niteliği hakkında fikir vermektedir. Buna göre *apodyterion*, ahşap hatılların taşıdığı kiremit örtülü bir çatıya sahip olmalıydı. Kazıda ele geçen bol miktardaki çatı kiremidi parçaları da bu görüşü desteklemektedir. Çok büyük bir olasılıkla bu çatı ya da onun bir bölümü bir yangın neticesinde çökerek yıkılmıştır.

Bir açma da *apodyterion*un batı kapısı önünde, *exedra*nın güneydoğu köşesinde açılmıştır. Burası, *frigidarium*un güneybatı köşesinden Liman Caddesi'ne kadar uzanan *stoa*nın da iç mekânıdır. Kazıda zemine ulaşıldığında, kaplama levhalarının tamamına yakınının sökülmüş ve eksik olduğu görülmüştür. Geriye sadece kaplama levhalarının oturduğu, küçük kırma taşlarla ve harçla oluşturulmuş blokaj kalmıştır.

Diğer iki açma ise *exedra*nın içinde, kuzeydoğu köşesinde gerçekleştirilmiştir. Burada *exedra*nın mermer levhalarla kaplı zeminine ulaşılmıştır. Ayrıca köşede, üst kısmı kazıdan önce yer üstünde görünür halde olan bir *postament* de ortaya çıkarılmıştır. Üzerinde herhangi bir yazıt bulunmayan bu *in situ postament*in işlevi henüz bilinmemektedir. Kazılarda ayrıca bol miktarda mermer duvar kaplama levhası ve *opus sectile* parçası da ele geçmiştir. Bu buluntular, öncesinde toprak üzerinde görülür halde olan birçok bezemeli *architrav* ve kasetler *exedra*nın zengin bir mimari süslemeye sahip olduğunu göstermektedir.

Son olarak, *apodyterion*un kuzeyinde, bu mekânın dışarıyla ilişkisini anlayabilmek amacıyla iki adet sondaj açılmıştır. Yaklaşık 1,5 m derinlikte taban suyu çıkmaya başladığından kazı sonlandırılmıştır. Sondajlardan sadece bir tanesinde, kavisli bir temelin (?) küçük bir kısmı görülebilmiştir.

Nero Hamamı'nda gerçekleştirdiğimiz kazılarda, önceki yıllarda olduğu gibi, bol miktarda tuğla, mermer/kireç taşı kaplama levhaları, *terracotta* duvar çivileri, çatı kiremidi ve seramik parçaları ele geçmiştir.

NERO HAMAMI SİKKE ÇALIŞMALARI/PATARA 2022 FUNDMÜNZENBEARBEİTUNG

Jérémie CHAMEROY-Thomas SCHMIDTS

Unsere erste Teilnahme an der Ausgrabungskampagne in Patara fand vom 12. bis 19. September 2022 statt. Ziel des Aufenthalts war es, ein Inventar der Fundmünzen aus der Grabung der Nero-Thermen zu erstellen. Dank der Leihgabe einer mobilen Fotoanalage der Firma Danner durch die Römisch-Germanische Kommission des DAI konnten wir alle Stücke genau dokumentieren. Insgesamt wurden 226 Einzelfunde aus den Kampagnen 2017 bis 2021 aufgenommen. Ihre chronologische Verteilung nach Prägedatum zeigt einen deutlichen Schwerpunkt in der Spätantike (4.-5. Jh.), die fast die Hälfte des Gesamtbestands ausmacht (Tablo: 1). Neun im Museum aufbewahrte Fundmünzen konnten nur mithilfe von Fotos identifiziert werden und sind in der folgenden Tabelle enthalten:

Hellenistische Zeit	35+13?
Römische Kaiserzeit	17+1?
Spätantike	109+7?
Antike (Hellenistisch bis spätantik)	12+1 Schrötling
Byzantinische Zeit	11
Osmanische Zeit	6
Neuzeit	1
Unbestimmt	19
Blechfragmente	1+2?
Gesamt	235

Tablo 1: Chronologische Verteilung der Fundmünzen aus den Nero-Thermen (2017-2021).

Zusätzlich haben wir drei 2012 in der Palästra der Hafenthermen zutage gekommene Münzkonvolute aufgenommen. Diese Ensembles von 55, 154 bzw. 40 Münzen umfassen hauptsächlich Kleinbronzen, die vom späten 4. bis zum 5. Jahrhundert geprägt wurden. Die meisten Münzen sind leider unleserlich, aber die sichere Identifizierung von Münzen von Leo (Horte Nr. 408 und 422) und Marcianus (Horte Nr. 408 und 409) zeigt, dass ihre Verbergung nicht vor der Mitte des 5. Jahrhunderts stattfand. Viele der sehr dünnen Exemplare, die nur einen kaum lesbaren Münzabdruck tragen, wurden mit Sicherheit durch Nachguss hergestellt, wie die noch sichtbaren Gusszapfen auf den Schrötlingen eindeutig beweisen. Das Schlussdatum aller drei Horte könnte daher weit nach dem Prägedatum der letzten offiziellen Münzen liegen. Dabei handelte es sich wahrscheinlich um Geldbeutel, die in der zweiten Hälfte des 5. Jahrhunderts in den Thermen verloren oder versteckt wurden.

EPİGRAFİ ÇALIŞMALARI

Christof SCHULER

Christof Schuler ve Jack Schropp (Alman Arkeoloji Enstitüsü, Eski Çağ Tarihi ve Epigrafi Komisyonu, Münih) 14-22 Eylül tarihleri arasında Patara'da epigrafik malzeme üzerinde çalışmışlardır. Bu süre içerisinde, kazı evine getirilmiş bulunan sekiz adet yeni buluntu (kazı envanter numaraları EP 610-617) kaydedilmiştir. Bu yazıtlardan dört adedi, Nero Hamamı kazısından gelen çok küçük fragmanlardır. Karakteristik harf şekilleri nedeniyle bu parçalardan birinin, daha önceki kazılarda yine Nero Hamamı alanında üç parçası bulunmuş olan İmparatorluk Dönemi'ne ait bir şehir fermanına ait olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu metin çerçeveli bir levha üzerine yazılmış durumdadır ve görünüşe göre hamamın kullanımına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Ancak bu levha, yapı malzemesi olarak kullanılması amacıyla küçük parçalara ayrılmış olduğundan, metni yeniden yapılandırmak ne yazık ki henüz mümkün olmamıştır. 2022 kampanyasının diğer yeni buluntuları, kentin çeşitli yerlerinde

yüzey buluntusu olarak keşfedilen mezar sunaklarına ait parçalardır. Bunların arasında iki silindirik sunak özellikle dikkat çekicidir: biri daha önce bilinmeyen, Roma vatandaşlık hakkına sahip bir aileyi belgelemektedir, diğeri ise olağanüstü kalitede bir asma ve sarmaşık dalı bezemesine sahiptir. Henüz kazılmamış olan Nekropol alanlarının incelenmesi sırasında, Kurşunlu Tepe'de ve Hac Kilisesi'nin çevresinde, *Tituli Asiae Minoris*'te yayımlanmış, fakat daha önce yeri tespit edilememiş olan iki mezar yazıtı yeniden keşfedilmiştir (*TAM* II 398 ve 488, Resim: 13). Ayrıca tiyatroda oturma basamakları yazıtlarının mevcut dokümantasyonu kontrol edilmiş ve tamamlanmıştır. Çok yıpranmış durumda olan bazı yazıtların okumalarını belli noktalarda iyileştirmek de mümkün olmuştur. Bu konuda bir yayın şu anda basım aşamasındadır (A. Lepke, "Contested Spaces. Semantic changes in the Theatre of Patara." In: Theatre as Inscribed Space, edited by K. Harter-Uibopuu, A. L. Osthof, and Ch. Berns, Hamburg 2024). Yıl boyunca epigrafi ekibi (Christof Schuler ve Selen Kılıç Aslan Münih'te, Klaus Zimmermann ve Andrew Lepke Münster'de) Patara yazıtlarının tamamının yer alacağı *Corpus* üzerindeki çalışmalarına devam etmiştir.

DEPO ÇALIŞMASI: KANDİLLER

Hakan GERÇEK

2022 yılı kazı çalışmalarının bir bölümünü de kazı evi deposunda muhafaza edilen eserlerden kandillerin, bir doktora tezi kapsamında tasnif ve belgelenmesi oluşturmuştur. Bu çalışma kazının başladığı yıl olan 1988'den 2022 yılına kadar ortaya çıkarılan tüm pişmiş toprak kandilleri kapsamaktadır. Hem tez kapsamında hem de kazı envanterindeki katalog bilgilerini tamamlamak adına önceki yıllarda kandillerin fotoğraf ve çizimleri yapılmış, 2022 yılında ise kronoloji ve tipoloji çalışmaları tamamlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda kandiller, özellikle kentin erken yerleşim izlerini barındıran Tepecik'te bulunmuş ve MÖ 6. yy. sonuna tarihlenen Köprü Burunlu Arkaik Dönem örneklerinden başlayarak (Resim: 14, a); muhtelif alanlarda ele geçen ve literatürde *Demlik Tip* (Resim: 14, b) olarak adlandırılan çark yapımı (MS 6.-7. yy.) kandillere kadar kentte kesintisiz bir yaşamın varlığını gözler önüne serer. Aynı zamanda başta Rodos olmak üzere, Knidos, Ephesos ve Attika Bölgesi gibi dışarıdan ticaret ya da bireysel olarak gelen kandillerin varlığı da önemlidir. Bunun yanında özellikle daha önceki yıllarda Hac Kilisesi'nde bulunan ve MS 5. yüzyıla tarihlenen *Kuzey Afrika Tipi Kandiller* (Resim: 14, c), Afrika'dan deniz yolu ile Patara gibi önemli liman kentlerine ulaşan bir deniz ticaretinin örnekleridir. *Amphora*lar gibi kandiller özelinde de Patara'nın antik dönemlerde yoğun denizcilik aktivitesine sahip başat bir liman kenti olduğu anlaşılmaktadır.

DEPO ÇALIŞMASI: KEMİK BULUNTULAR

Ayça GERÇEK

Patara Kazıları'nda bulunan kemik, boynuz ve fildişi eserler ile üretim artıklarının değerlendirildiği yayın çalışması kapsamında, 2022 yılında Patara Kazı Evi deposundaki etütlük

eserler ile Antalya Müzesi deposunda bulunan Patara buluntularının belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Farklı kullanım amaçlarına yönelik üretilmiş olmaları ile tipolojik çeşitlilikleri dikkat çeken eserler, kronolojik olarak da Arkaik Dönem'den başlayarak Geç Antik Dönem'e kadar tarihlendirilmektedirler.

Etütlük buluntular içerisinde yoğunluğu *astragal (aşık kemiği)*ler oluşturmaktadır. Oyun oynamak ve fal bakmak gibi birçok farklı amaç için kullanıldıkları bilinen *astragal*lerin kentte en yoğun ele geçtiği alan Tepecik'tir. Tekil buluntuların dışında çoklu/grup olarak bulunmuş örnekler de vardır. Sayıca çoğunluktaki doğal olanların yanı sıra az sayıda özellikle kenarlarının düzleştirilmesi ile yapılmış modifikasyonlara, kazıma ile yapılmış bezemelere sahip ya da kullanım amacına yönelik olarak delikli örnekler de bulunmaktadır (Resim: 15).

Buluntuların tipolojik sınıflandırılmaları, stilistik değerlendirmeleri ve analojik karşılaştırmalarının yanı sıra üretimlerinde kullanılan teknikler ile işçilik özelliklerinin belirlenmesi, ayrıca kullanım süreçlerinde oluşan izlerin incelenmesi için eserlerin dijital mikroskop ile fotoğrafları çekilmiştir. Bu fotoğraflardan elde edilen veriler ile kentte ele geçen yarı mamul eserler ve üretim artıkları Patara'nın kendi yerel üretimine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

EKLER

Resim 1: Deniz Feneri Podyum ve 1. Bölüm (Patara Kazı Arşivi).

Resim 2: Deniz Feneri 3. Bölüm (Patara Kazı Arşivi).

Resim 3: Deniz Feneri Statik Uygulama (Patara Kazı Arşivi).

Resim 4: Deniz Feneri Statik Uygulama (Patara Kazı Arşivi).

Resim 5: Deniz Feneri 2022 Yüksekliği.

Resim 6: Tepecik Genel Görünümü (Patara Kazı Arşivi).

Resim 7: Tepecik, İ-1819 Kesit, SB 5 Kontekst (Patara Kazı Arşivi).

Resim 8: Tepecik M-16 Açması odun kömürü örnekleri (Patara Kazı Arşivi).

Resim 9: Tepecik, İ-17 SB40, yaban domuzu (solda) ve evcilleştirilmiş domuz (sağda) kemikleri (Patara Kazı Arşivi).

Resim 10: Nero Hamamı, solda *Apodyterion*, güneybatıdan görünüş (Patara Kazı Arşivi).

Resim 11: Nero Hamamı, *Apodyterion* güneydoğudan iç mekân görünüşü (Patara Kazı Arşivi).

Resim 12: Nero Hamamı, *Apodyterion* ortasındaki sondaj ve kanalizasyon (Patara Kazı Arşivi).

Resim 13: TAM II 488 Patara, Modern bir teras duvarının inşasında kullanılmış mezar sunağı parçası (Patara Kazı Arşivi).

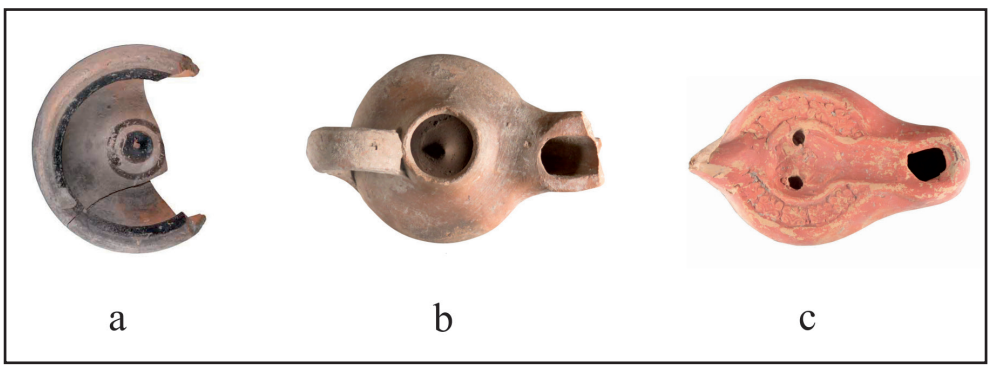

Resim 14: Patara, Arkaik ve Doğu Roma İmparatorluk Dönemi kandil örnekleri (Patara Kazı Arşivi).

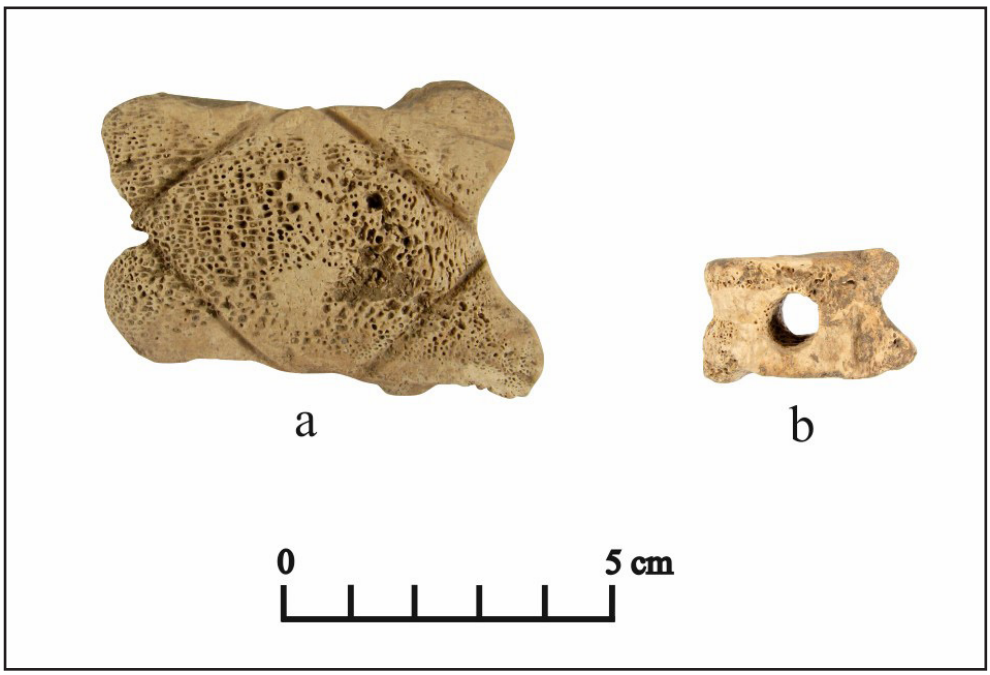

Resim 15: Tepecik buluntusu *astragal* örnekleri (Patara Kazı Arşivi).

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü